

Ένα φάντασμα στοιχειώνει την Ευρώπη...

«Κομμουνιστικό Μανιφέστο», Κ. Μαρξ – Φ. Ενγκελς

Για να μιλήσει κανείς για την τρομοκρατία πρέπει πρώτα να ξεκαθαρίσει τι σημαίνει. Και για να το κάνει πρέπει να δει ποιοι μιλούν γι' αυτή και για ποιο λόγο.

Κάθε τρομοκράτης είναι τρομοκράτης κάποιου

Κάθε κράτος, κάθε οργανωμένη κοινωνία αντιμετωπίζει απειλές. Εχθρούς, εσωτερικούς ή εξωτερικούς. Επικίνδυνους ή ακίνδυνους. Κάποτε, κάποιιοι αναγορεύονται σε δακτυλοδεικτούμενους εχθρούς του κοινωνικού συνόλου, όχι επειδή αποτελούν σημαντική απειλή, αλλά για να εκτονωθεί επάνω τους η όποια δυσαρέσκεια. Μερικές φορές, βέβαια, οι διωγμοί φέρνουν το αντίθετο αποτέλεσμα: οι χριστιανοί άργησαν ίσως, αλλά σε τριακόσια χρόνια κυριεύσαν από τα μέσα τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία.

Συνήθως οι εχθροί αναφέρονται με το όνομά τους (είτε αυτό που χρησιμοποιούν οι ίδιοι για τον εαυτό τους είτε όχι): Ινδιάνοι (για τους λευκούς αποίκους), λευκοί (για τους Ινδιάνους), Μεσσήνιοι (για τους Σπαρτιάτες), Σπαρτιάτες (για τους Μεσσήνιους), αιρετικοί (για τους καθολικούς), παπικοί (για τους διαμαρτυρόμενους). Κομμουνιστές ή αναρχικοί για το αστικό καθεστώς.

Όλοι αυτοί αναγνώριζαν αν όχι το ίδιο όνομα, τουλάχιστον την ιδιότητά τους. Ακόμα κι όταν από φόβο κρύβονταν. Οι χριστιανοί ζωγράφιζαν ψάρια στο χώμα, κι οι αριστεροί, προδικτατορικά, έπαιρναν «Αυγή» από το περίπτερο, αλλά τη δίπλωναν μέσα σε άλλη εφημερίδα.

Μερικές φορές αυτό δεν συμβαίνει. Ο εχθρός δεν αναγνωρίζεται στο όνομα που του δίνεται. Πολύ αμφιβάλλω αν οι μάγισσες που έκαψε η Ιερά Εξέταση θεωρούσαν τον εαυτό τους μάγισσα. Και σίγουρα, κανέναν δεν έχω ακούσει να αυτοχαρακτηρίζεται τρομοκράτης. Τσετσένοι και Βάσκοι αυτονομιστές, Ερυθρές Ταξιαρχίες και Ορντινε Νουόβο, Χαμάς και Κου-Κλουξ-Κλαν, Αλ Κάιντα και Τίγρεις του Εϊλατ-Ταμίλ (Κεϋλάνης), και πολλοί άλλοι, έχουν χαρακτηριστεί τρομοκράτες. Αλλιώς όμως αποκαλούν τον εαυτό τους: Μάρτυρες του Αλλάχ, μαχητές της ελευθερίας, επαναστάτες εναντίον της (εθνικής ή ταξικής) καταπίεσης, υπερασπιστές των ιερών και οσίων, και άλλα πολλά, ανάλογα με την ιδεολογική τους τοποθέτηση. Το μόνο κοινό μεταξύ τους είναι η χρήση βίας, όλα τα άλλα ενδιαφέρουν. Τσουβαλιάζονται όμως στην ίδια ετικέτα, τρομοκράτες.(...)

(...) Βασική συνέπεια είναι ότι δεν υπάρχει αντικειμενικός ορισμός του τρομοκράτη. Η λέξη «τρομοκρατία» δεν έχει νόημα μόνη της, τουλάχιστον νόημα πολιτικό. Επειδή δεν έχει χρήση από μόνη της. Το νόημά της εξαρτάται άμεσα από αυτόν που τη χρησιμοποιεί. Εξαρτάται από τον ομιλητή. Παραποιώντας μια φράση του Ζαν-Πολ Σαρτρ περί Εβραίων, θα λέγαμε ότι τρομοκράτης είναι αυτός που οι αντίπαλοί του αποκαλούν τρομοκράτη.(...)

Η τρομοκρατία, συνώνυμη της βίας;

(...) Πολιτικά αόριστη, η λέξη τρομοκρατία δηλώνει πολιτική καταγγελία. Ας δούμε τι σηματοδοτεί νοηματικά.

- Τι σημαίνει τρομοκράτης; Αυτός που σκορπάει τρόμο.

- Πώς; Χρησιμοποιώντας βία.

Η βία είναι μέσα στη ζωή μας. Όλοι χρησιμοποιούμε βία, όταν σπάμε αβγά ή καρύδια, όταν σπρώχνουμε στην ουρά, όταν κουρδίζουμε το ξυπνητήρι για να μας ξυπνήσει πριν χορτάσουμε ύπνο, όταν με το ζόρι παίρνουμε το παιδί που παίζει να το λούσουμε. Περί βίας πρόκειται, αλλά θεωρείται βία αποδεκτή, ίσως και μη βία επειδή θεωρείται αποδεκτή, φυσιολογική (αν αυτό σημαίνει κάτι). Αρα η απάντηση γίνεται:

-Πώς; Χρησιμοποιώντας υπέρμετρη βία.

Προϋποθέτουμε, δηλαδή, ότι υπάρχει ένα όριο ανοχής στη βία. Όταν αυτό ξεπεραστεί, υπάρχει αντικοινωνική συμπεριφορά, η οποία μπορεί να χαρακτηριστεί τρομοκρατική. (...)

(...) Όταν ο ομιλητής ασκεί εξουσία, συνήθως θεωρεί γνωστό το αποδεκτό όριο βίας. Μερικές φορές το καθορίζει, άλλες όχι: Αφήνοντας φλου τον ορισμό της αξιόποινης πράξης (και μάλιστα της τρομοκρατικής ενέργειας) απειλεί τους υποψήφιους παραβάτες. Απειλεί να εξασκήσει εναντίον τους βία, και μάλιστα νόμιμη βία, ακόμη κι όταν θεωρούν οι ίδιοι ότι δεν ξεπερνούν το κοινά αποδεκτό όριο. Είναι άραγε τρομοκρατία από πλευράς διαδηλωτών η σύγκρουση με τα όργανα της τάξης; Οι νομικοί μπορεί να αποφαινούνται ότι όχι, αλλά οι συλληφθέντες «τρομοκράτες» διαδηλωτές περνούν ώρες, μέρες ή και μήνες στα κρατητήρια μέχρις ότου το «όχι» κατακυρωθεί. (...)

(...) Φτάνουμε λοιπόν στο εξής παράδοξο: τρομοκράτης είναι όποιος καταφεύγει στην αθέμιτη βία, εάν είναι αντίπαλος. Όχι δικός μας. Ο δικός μας, βέβαια, είναι τρομοκράτης για τον αντίπαλο. Τρομοκράτης λοιπόν ο Σαντάμ για τον Μπους, αλλά κι ο Μπους για τον Σαντάμ. Τρομοκράτης η «17 Νοέμβρη» για την ελληνική έννομη τάξη και τους προστάτες της χώρας, αλλά τρομοκράτης για τη «17 Νοέμβρη» ο Σόντερς λόγω της συμμετοχής του στους βομβαρδισμούς της Γιουγκοσλαβίας.

Βεβαίως, η Ιστορία συνήθως επικυρώνει την εκδοχή του νικητή: εγκληματίες πολέμου οι χιτλερικοί για το Αουσβιτς, όχι όμως οι Αμερικανοί για τη Χιροσίμα. Αλλά εάν ακολουθήσει κανείς αυτή την τακτική, κάθε άλλη διερεύνηση περισεύει: Αρκεί να ταχθεί με το νικητή, να δεχτεί ότι τρομοκράτες είναι οι κακοί κι ότι οι κακοί είναι τρομοκράτες, και να στρατευθεί στον αγώνα εναντίον τους.

Όποιος όμως θέλει να καταλάβει κάτι παραπάνω, πρέπει να εγκαταλείψει τον φορτισμένο όρο «τρομοκρατία», και να μπει στην ουσία: να μιλήσει για τη βία, τις μορφές της, τα αποτελέσματά της και τις παρενέργειές της.

Βία και συναίνεση στην πολιτική

Θα ξεκινήσουμε από κάποιες κοινοτοπίες. Ξεχασμένες ίσως, αλλά κοινοτοπίες. Όπως ότι σε κάθε οργανωμένη κοινωνία οι άνθρωποι είναι άνισοι. Κι ότι η κοινωνία προσφεύγει στη βία και στη συναίνεση για να συνεχίσει να υπάρχει, και για να διατηρήσει τις συστατικές της ανισότητες.

Η αναλογία ανάμεσα στη βία και τη συναίνεση ποικίλλει. Σε προγενέστερες κοινωνίες με άκαμπτες ανισότητες, όταν η γέννηση σφράγιζε την κοινωνική θέση και τη μοίρα των ανθρώπων, και το μόνο που μπορούσε να προσμένει ένα φτωχός ήταν να γίνει υπηρέτης του άρχοντα αντί ζευγός, η βία ήταν ο καθοριστικός παράγοντας. Η συναίνεση των απόκληρων ήταν άχρηστη, ο φόβος της βίας εξασφάλιζε την υποταγή τους. Κι όταν η ανισότητα γίνεται αδικαιολόγητη (όταν δεν υπάρχουν βάρβαροι επιδρομείς στον ορίζοντα ή όταν έχουν πια φύγει αφήνοντας πίσω τους συντριμμια, και οι άρχοντες στάθηκαν ανίκανοι να τους αναχαιτίσουν) αλλά και δυσβάσταχτη, η απάντηση στη βία είναι πάλι βία, βία ανατρεπτική. Σε ατομικό ή συλλογικό επίπεδο: ληστρικές συμμορίες, αγροτικές εξεγέρσεις, θρησκευτικοί πόλεμοι. Η παγκόσμια ιστορία είναι μια αλυσίδα βίας: Η βία είναι η μαμή της Ιστορίας.

Στη σημερινή κοινωνία, οι ανισότητες δεν είναι ανυπέρβλητες. Η γέννηση δεν καθορίζει απόλυτα το μέλλον. Σε ατομικό επίπεδο υπάρχει η δυνατότητα κοινωνικής ανόδου, και η ύπαρξη αυτοδημιούργητων επιφανών συμπολιτών μας έρχεται κάθε τόσο να μας το υπενθυμίσει. Πράγμα που βέβαια δεν μειώνει τις ανισότητες σε γενικό επίπεδο: αντίθετα, τις συντηρεί και τις αναπαράγει· αν πολλοί ελπίζουν στην κοινωνική άνοδο, ελάχιστοι την πραγματοποιούν στο ορατό μέλλον. Έτσι, η κοινωνική ανισότητα, στο μέτρο που τροφοδοτεί την ελπίδα, μετατρέπεται από παράγοντα ανατροπής σε παράγοντα κοινωνικής συνοχής.

Επομένως, η συναίνεση έχει το προβάδισμα απέναντι στη βία. Που δεν σημαίνει βέβαια ότι η θεσμική βία της κοινωνίας εξαλείφεται. Ακόμα και στις «ομαλότερες» καταστάσεις (ό,τι κι αν αυτό σημαίνει) υπάρχει ένα επίπεδο βίας και καταναγκασμού ανάμεσα στο κράτος και τους πολίτες, που θεωρείται «φυσιολογικό», ιδίως όταν αυτή εξασκείται πάνω σε «στιγματισμένες» ομάδες (φυλακισμένοι, μειονότητες κ.ά.). Δεν υπάρχει ειδηση για βίαιη συμπεριφορά αν δεν ξεπεραστούν κάποια όρια. Όρια απολύτως ασαφή και οπωσδήποτε όχι ανεξάρτητα από την ιδιότητα του παθόντος: άλλη έκταση παίρνει η κακομεταχείριση ενός μετανάστη και άλλη μιας παράνομης βίλας στο Λαγονήσι.

Εκτός όμως από αυτή την ενδημική μορφή βίας, που διατηρείται ακόμα και στις λαμπρότερες στιγμές συναίνεσης, υπάρχει και η συστηματική καλλιέργεια της βίας σε μορφή αποθηκευμένη. Για το μη τυχόν, και όχι μόνο. Όπλα, αέρια, συστήματα ανίχνευσης

και παρακολούθησης, μηχανήματα και ζώα, σκύλοι και δελφίνια εξοπλίζουν στρατούς και αστυνομίες σ' όλες τις αναπτυσσόμενες χώρες. Κι όταν παλιώσουν και αντικατασταθούν, πουλιούνται (ή και χαρίζονται) σε τριτοκοσμικούς. Κι άμα λάχει, αν προκύψει (ή αν προκληθεί) κρίση, χρησιμοποιούνται κιόλας. Όστε να μην αμφισβητείται η υπεροχή των πολιτισμένων πάνω στους απολίτιστους. Ή, αν χρειαστεί, πάνω στους πολιτισμένους ανταγωνιστές. Όπως είχε πει κι ο Ρωμαίος αυτοκράτορας Τραϊανός, «αν θες ειρήνη προετοίμαζε τον πόλεμο».

Καταλήγουμε δηλαδή πάλι σε παράδοξο: ενώ η συναίνεση είναι γενικά επικρατέστερη απέναντι στη βία (τουλάχιστον στο εσωτερικό μιας κοινωνίας, αλλά όχι μόνον: η εξαγορά συνεργατών και η συντήρηση υποτελών συμμάχων εξασφαλίζουν ευρύτερες συναίνεσεις) η βία μπορεί να φτάσει σε επίπεδα αποκαλυπτικής καταστροφής. Τα σύγχρονα όπλα μπορούν να αφανίσουν για αιώνες κάθε θηλαστικό του πλανήτη (για τις κατσαρίδες ή τις πεταλίδες δεν ξέρω), πράγμα που κανένας Ταμερλάνος ή Καλιγούλας δεν ήταν σε θέση να ονειρευτεί καν. Κι όμως η συναίνεση είναι πιο απαραίτητη παρά ποτέ για την επιβίωση του συστήματος. Και γι' αυτό το λόγο η εξουσία δεν αρκείται να δείξει τον εχθρό της, της χρειάζεται να τον σπιλώσει επιπλέον. Δεν αρκείται στο «φανατικοί μουσουλμάνοι», τόσο γιατί θελει και μουσουλμάνους συμμάχους, αλλά κι επειδή τη βολεύει να τσουβαλιάσει όλους τους εχθρούς της, μουσουλμάνους ή όχι, ως τρομοκράτες (έστω κι ως δυνάμει τρομοκράτες, ως εχθρούς της κοινωνίας στο σύνολό της. (...)

(...) Όμως, μπορούμε να διατυπώσουμε τον γενικό κανόνα: η ελπίδα και ο φόβος είναι ανασχετικοί παράγοντες για την εκδήλωση (ανατρεπτικής) βίας. Εξέγερση, σε ατομικό ή συλλογικό επίπεδο, εμφανίζεται όταν η οργή ή η απελπισία ξεπεράσουν τον φόβο.

Ελλάδα: εξάρθρωση της τρομοκρατίας και επικοινωνιακά κουκουλώματα

Καιρός να έρθουμε στα δικά μας. Εξετάζοντας αυτό που ονομάστηκε τρομοκρατία στην Ελλάδα, οφείλουμε να επιστημόνουμε πρώτα απ' όλα μερικά προφανή γεγονότα που συνήθως αποσιωπούνται. Και πρώτα απ' όλα το ότι δεν υπάρχει καμιά σύγκριση του «εδώ» με το «έξω», ούτε στην έκταση ούτε στις μεθόδους ούτε στο επιδιωκόμενο πολιτικό αποτέλεσμα. Πράγματι, ο αριθμός των νεκρών από το 1975 ως σήμερα (ή ως το 2002 που έγιναν οι συλλήψεις) με το ζόρι αγγίζει τους 30, ενώ συχνότατα ένα χτύπημα Τσετσένων, Βάσκων ή ισλαμιστών ξεπερνάει αυτό τον αριθμό. Επειτα, οι ανθρωποκτονίες αφορούν επιλεγμένους στόχους με συμβολικό χαρακτήρα και όχι μαζικούς στόχους τυφλών χτυπημάτων. Τρίτον, οι ενέργειες των μεν εντάσσονται σε μια στρατηγική φθοράς του αντιπάλου, στην εμπροσθοφυλακή ή στα μετόπισθεν, με πολιτική επιδίωξη την απόσυρσή του, άρα την απελευθέρωση της πατρίδας ή των ιερών τόπων· ενώ στα καθ' ημάς τέτοιο

θέμα δεν υπάρχει: οι ενέργειες έχουν κυρίως συμβολικό-επικοινωνιακό χαρακτήρα.

Επόμενη διαπίστωση είναι ότι το κράτος εξάρθρωσε την «τρομοκρατία» όταν αυτή είχε ήδη ηττηθεί πολιτικά. Οι περισσότερες οργανώσεις ένοπλης βίας υπήρξαν εφήμερες. Απ' αυτές που είχαν διαχρονική παρουσία, ο ΕΛΑ είχε δηλώσει ότι σταματάει τη δράση του το 1995 έχοντας ήδη μειωμένη δραστηριότητα από καιρό. Και η Ε.Ο. 17N είχε σαφώς μειωμένη δράση τα τελευταία χρόνια, όπως δείχνουν και οι αριθμοί: ενώ η οργάνωση διέπραξε 23 ανθρωποκτονίες σε 27 χρόνια, δηλαδή σχεδόν μία το χρόνο, οι τελευταίες απέχουν τρία χρόνια μεταξύ τους (1994-1997-2000).(...)

(...)Η «τρομοκρατία», δηλαδή, είχε ήδη ηττηθεί πολιτικά όταν εξαρθρώθηκε το 2002 (φυσικά κανείς δεν ξέρει, και δεν μπορεί βάσιμα να επιχειρηματολογήσει, για το πόσο θα είχε ακόμα διαρκέσει -και ποια θα ήταν- η δράση της 17N αν δεν είχε σκάσει η μπόμπα στα χέρια του Ξηρού· το ότι το οπλόστασιό της ήταν ανέπαφο δεν σημαίνει ότι θα είχαμε έξαρση, γιατί ανέπαφο ήταν ήδη, κι όμως είχαμε κάθετη μείωση της δραστηριότητάς της για μια δεκαετία, και πλήρη έλλειψη ανθρωποκτονιών μετά τις συλλήψεις): ο εχθρός ήταν στο έδαφος και δεν απειλούσε το καθεστώς. (...)

Με αυτά υπόψη, οι θριαμβευτικοί διθύραμβοι για την εξάρθρωση της 17N φαίνονται σκέτες μεγαλοστομίες. Ενώ για τον ΕΛΑ δεν είναι παρά γελοιοότητες, γελοιοότητες τραγικές: άνθρωποι καταδικάστηκαν σε εξοντωτικές ποινές χωρίς στοιχεία, για λόγους σκοπιμότητας, για να χτυπηθεί μια οργάνωση που αποτελούσε ιστορικό παρελθόν: «πάει ο νεκρός στον πόλεμο, να ξανασκοτωθεί»...

(...) Συνέπεια των προηγούμενων είναι ότι η «εξάρθρωση της τρομοκρατίας» δεν ήταν μια πολιτική νίκη επί της «τρομοκρατίας», αλλά μια μάχη που δόθηκε σε επικοινωνιακό επίπεδο, με διπλό στόχο: προς τους εξωτερικούς μας προστάτες για να τους πείσει ότι είμαστε αξιόπιστοι σύμμαχοι, και προς τον ελληνικό λαό για να τον συσπειρώσει στο πλαίσιο της έννομης τάξης. Οι μεθοδεύσεις και οι τυμπανοκρουσίες είχαν και σαν παράπλευρο (ή μήπως επιδιωκόμενο;) αποτέλεσμα την αποσιώπηση κάθε ουσιαστικού (δηλαδή μη σεναριολογικού) προβληματισμού γύρω από την τρομοκρατία (δηλαδή τη βία εντός κοινωνίας). Διότι όταν η εξουσία δημιουργεί προκατασκευασμένους ενόχους και καταρρακώνει η ίδια τη νομιμότητα του πολιτεύματος, τα υπόλοιπα φαντάζουν ψιλά γράμματα(...)

(...) Μετά τη Μεταπολίτευση η ενδημική βία διατηρήθηκε· αυξήθηκε μάλιστα καθώς

νομιμοποιήθηκαν οι διαδηλώσεις, ενώ τα πρόσωπα δεν άλλαξαν στους μηχανισμούς καταστολής. Λίγες εβδομάδες μετά την πτώση της χούντας ξανάγινε λόγος για βασανιστήρια από την Αστυνομία (στο Αλιβέρι). Χημικά και δακρυγόνα, συλλήψεις και κακοποιήσεις διαδηλωτών ξαναπήκαν στην ημερήσια διάταξη. Υπήρξαν μέχρι και νεκροί σε διαδηλώσεις (Κουμής, Κανελλοπούλου), σε επιδρομές της Αστυνομίας σε σπίτι (Τσιρώνης), σε εκπυροσκοροτήσεις αστυνομικού όπλου (Καλτεζάς, ετών 17). Και πίσω απ' όλα, ορατή η απειλή νέας δικτατορίας -άσχετο αν δεν πραγματοποιήθηκε.

Σε αυτό το σκηνικό υπήρχαν δυνάμεις που είχαν ενεργοποιηθεί και ριζοσπαστικοποιηθεί από την εποχή της δικτατορίας, μέσα στο φοιτητικό κίνημα. Ατομα που είχαν ιστορικά δικαιωθεί, σύμφωνα με την επίσημη φρασεολογία, αλλά που αισθάνονταν βαθιά ανικανοποίητα γιατί η αλλαγή που ήθελαν δεν ήταν αυτή που ήρθε. Ανθρωποι που έγιναν αριστεροί επειδή θέλησαν να αλλάξουν τη μοίρα τους, και που δεν εντάχθηκαν στη συντεταγμένη Αριστερά. Γιατί αυτοί δεν θέλησαν ή γιατί αυτή δεν μπόρεσε. (...)

Πράγματι, η συντεταγμένη Αριστερά είχε από καιρό παραιτηθεί από το όραμα μιας άλλης κοινωνίας, όραμα που να καθορίζει τις πολιτικές της επιλογές, στρατηγικές ή τακτικές. Η βασική πολιτική της επιδίωξη ήταν να αναγνωριστούν οι αριστεροί σαν ισότιμοι πολίτες, κι αυτό είχε αρχίσει να υλοποιείται.

(...) Ακολουθώντας τις τάσεις της εποχής, αυτό το δυναμικό κατακερματίστηκε σε μικρότερες ή μεγαλύτερες ομάδες, ενώ άλλοι έμειναν ανένταχτοι. Κάποιοι πρέπει να σχημάτισαν τις οργανώσεις ένοπλης βίας, τις λεγόμενες τρομοκρατικές, ως απάντηση στη θεσμική βία. Αυτή τουλάχιστον είναι η δική μου εκτίμηση.

Το ποιοι έκαναν αυτό το βήμα είναι θέμα ψυχολογίας, όχι πολιτικής. Διότι το πέρασμα στην πράξη έχει μια τελείως προσωπική διάσταση. Όσο κι αν επαναλαμβάνουν οι θεωρίες ότι η βία φέρνει βία, δεν μπορούν να προβλέψουν με ακρίβεια τη στιγμή που γίνεται αυτό. Διότι είναι θέμα απόφασης, και οι παράγοντες που την καθορίζουν αστάθμητοι. (...)

Πολιτική αποτίμηση των οργανώσεων ένοπλης βίας

(...) Μένει να εξετάσουμε την πολιτική διάσταση αυτών των οργανώσεων, το τι ήθελαν και τι κατάφεραν. Τόσο οι αναλύσεις της κοινωνίας όσο και οι οραματικοί πολιτικοί στόχοι δεν

τις διαφοροποιούν αισθητά μέσα στο φάσμα της μαρξιστικής Αριστεράς. Αυτό που τις ξεχωρίζει, παρά τις μεταξύ τους διαφορές, είναι η πρακτική τους, δηλαδή η χρήση της βίας. Και ο ρόλος που αποδίδουν σ' αυτή.

Η λογική τους είναι η λογική της παραδειγματικής πράξης: δείχνουμε στο λαό ότι ο εχθρός δεν είναι άτρωτος, ότι οι λαϊκές δυνάμεις μπορούν να οργανωθούν και να του καταφέρουν χτυπήματα και όταν αυτό γενικευθεί τότε μπορεί να γίνει η επανάσταση. Αυτή είναι σε γενικές γραμμές η άποψή τους: ένοπλη προπαγάνδα, όχι μόνο των όσων λένε, αλλά και των όσων κάνουν. Προφανώς θεωρούν ανέφικτη την ειρηνική μετάβαση στο σοσιαλισμό. Θεωρούν τον εαυτό τους κάτι σαν προκεχωρημένο φυλάκιο κάποιου μελλοντικού επαναστατικού στρατού που κάποτε θα δημιουργηθεί, χωρίς όμως να δηλώνουν ότι αποτελούν πρωτοπορία. Διεξάγουν έναν πόλεμο φθοράς στο σύστημα, αλλά η φθορά αυτή είναι αμελητέα (με αυτούς τους ρυθμούς θα χρειάζονταν χιλιάδες χρόνια για να σκοτώσουν όλους τους «κακούς»). Προσμένουν λοιπόν να αγκαλιαστούν κάποτε από το λαϊκό κίνημα, φροντίζουν οι ενέργειές τους να μην έρχονται σε αντιπαράθεση με τους μαζικούς αγώνες, έχοντας συχνές αναφορές σ' αυτούς, φροντίζουν το επίπεδο βίας που χρησιμοποιούν να μην ξεπερνάει κάποια όρια (κατά τη δική τους εκτίμηση), και δεν παραλείπουν να παρουσιάζουν απόψεις πάνω σε πολλά θέματα. Μ' άλλα λόγια, ασκούν πολιτική.

Όπως όμως είδαμε, η προσδοκία τους διαψεύστηκε. Έπειτα από κάποια φάση πολλαπλασιασμού των οργανώσεων και των ενεργειών, ακολούθησε ύφεση και σχεδόν σιωπή. Μια ατυχία (η έκρηξη του Πειραιά) ήταν αρκετή για να εξαλείψει την τελευταία δραστήρια οργάνωση: ο Κουφοντίνας παραδόθηκε στις αρχές αναγνωρίζοντας την ήττα της 17Ν. Το παράδειγμά τους δεν γενικεύτηκε, ο λαός δεν τους ακολούθησε, η επανάσταση δεν έγινε. Το στοίχημα που είχαν βάλει με την Ιστορία το έχασαν.

Παρόλο όμως που έχασαν, το ίχνος τους στην Ιστορία το άφησαν. Ας δούμε ποιο ήταν αυτό, πέρα από τον πόνο στις οικογένειες των θυμάτων, τον πονοκέφαλο (αλλά και τις ευκαιρίες για μπίζνες ή για καριέρα) των διωκτικών αρχών, το τρίξιμο των δοντιών των Προστάτιδων Δυνάμεων και την πολιτική αμηχανία της επίσημης Αριστεράς. Πέρα από το αυτονόητο ότι χρησιμοποιήθηκαν ως πρόσχημα για την ενίσχυση των κατασταλτικών δυνάμεων και θεσμών (αυτονόητο, αλλά ισχνό: τόσο η 21η Απριλίου όσο και ο πόλεμος του Ιράκ δείχνουν ότι σε κρίσιμες περιστάσεις τα προσχήματα είναι άχρηστα).

Το κύριο χαρακτηριστικό ήταν ότι απέκτησαν όχι μιμητές, αλλά οπαδούς. Οι παραδειγματικές πράξεις δεν αποτέλεσαν τελικά παράδειγμα, αλλά θέαμα που κόλλαγε σε αρχέτυπα: Τσακιτζής, Ζορό, Ρομπέν των Δασών. Ανεξάρτητα από τις επαναστατικές τους προθέσεις, η κοινωνία του θεάματος τους τοποθέτησε στο ρόλο του τιμωρού εκδικητή που

τους ταίριαζε γάντι. Εφ' όσον η πρακτική τους δεν γενικεύθηκε, μυθοποιήθηκαν. Κι ο τηλεθεατής λαός ήταν καταχαρούμενος που κάποιος σκότωναν τους κακούς χωρίς να χρειαστεί ο ίδιος να βάψει τα χέρια του με αίμα, ούτε καν να σηκωθεί από την πολυθρόνα του. Μέσα στο πλαίσιο της κοινωνίας του αδύναμου ατόμου απέναντι στο παντοδύναμο κράτος, φαινόταν ανακουφιστικό κάποιος ασύλληπτος να καταρρακώνουν αυτή την παντοδυναμία και να γίνονται φρένο στους ισχυρούς. Και ο μύθος λειτούργησε και προς την αντίπερα όχθη: ενώ, με έναν νεκρό το χρόνο, ο κίνδυνος να χτυπηθεί κανείς από τους «τρομοκράτες» ήταν απειροελάχιστος σε σχέση με τον κίνδυνο τροχαίου, η απειλή έγινε αισθητή, μέχρι σημείου να υπάρξουν και επιτήδριοι «ασφαλιστές» για πρόληψη τρομοκρατικού χτυπήματος.

Γι' αυτό, εξάλλου, ήταν τόσο σημαντική η επικοινωνιακή πλευρά της εγχώριας αντιτρομοκρατικής σταυροφορίας. Έπρεπε να χτυπηθεί ένας μύθος, κι ο μύθος μόνο με μύθο χτυπιέται: όπως οι εκπεσόντες άγγελοι έγιναν διάβολοι, έτσι και η κοινωνία του θεάματος έδωσε στους τιμωρούς άλλο ρόλο, αυτόν του στυγερού δολοφόνου. Και σε γενικές γραμμές, πάλι χάρηκε ο τηλεθεατής λαός. Γιατί ο τηλεθεατής λαός δεν έχει υπερβολικές απαιτήσεις. Αρκεί η παράσταση να συνεχίζεται.

Εληξε λοιπόν η «τρομοκρατία» στην Ελλάδα; Προφανώς ναι, με τη μορφή που μέχρι τώρα ξέραμε. Ίσως επειδή η Ελλάδα πλούτισε -ή μάλλον οι άλλοι φτώχυναν- κι αντί να εξαγει μετανάστες τώρα εισάγει. Βέβαια κανείς δεν εγγυάται τι θα γίνει αν η ενδημική θεσμική βία ξεπεράσει κάποια όρια. Κι αυτά τα όρια δεν τα καθορίζει κανένας αναλυτής, κανένας διανοούμενος, παρά μόνον το πετσί αυτών που υφίστανται τη βία.

Και δεν χρειάζεται βέβαια να θριαμβολογούμε για τη νίκη της κοινωνίας μας επί της τρομοκρατίας. Κανένα πρόβλημα δεν έλυσε αυτή η «νίκη», και προβλήματα υπάρχουν μπόλικο. Ούτε δικαιώθηκε η επίσημη Αριστερά επειδή επιβίωσε οργανωτικά, ενώ οι οργανώσεις ένοπλης βίας έσβησαν: γιατί σκοπός της Αριστεράς δεν είναι η επιβίωσή της, αλλά η αλλαγή της κοινωνίας. Ή μήπως όχι πια;

ΒΕΝΙΟΣ ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

ang@math.ntua.gr

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ – 30/07/2005